

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Speculum Quaestionum moralium, in universam Aristotelis philosophi summi Ethicen

Case, John

Francofurtum, 1597

VD16 C 1242

Cap. III. - An qui iusta agit semper sit iustus? [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-109038](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109038)

Resp.

Vsus rationis in neutro inest. Nam quamvis incon-
tinens meliora videt ex parte intellectus: bonum ta-
men non omnino videt ex parte appetitus, fatetur ta-
men Arist. vsum inesse si naturam hominis, sed negat
in esse si vim actumq, rationis spectes: cum ergo volu-
ptas & diutius & periculosius hanc vim actumq, ra-
tionis obrundat quam ira, magis arduum esse volupta-
ti resistere, quam iram extinguere & moderari puta-
uit.

Incontinens
 meliora in-
 telligens, de-
 teriora sequi-
 tur.

CAP. III.

An qui iusta agit semper sit iustus? &
An ad omnem actionem virtutis requi-
rantur voluntas, scientia, & con-
stantia?

REmotis à via periculis & insidijs, Ratio ordi-
 nimirum vitijs & affectibus, nis. ordo
 nunc progrediendi in hoc itinere no-
 bis præscribitur. qui ordo in duobus ma-
 ximè consistit; nempe in scientia studio-
 sæ actionis, & in obseruatione trium cir-
 cumstatiarum, quæ laudabilem eandem
 actionem reddunt. Actio de qua hic dif-
 feritur, est veluti laboriosa in hoc Ocea-
 no ad portum virtutis nauigatio: tres
 circumstantiæ sunt scientia prudentis, qui

Tres circum-
 stantiæ actio-
 nis studiosæ

I s tenen-

iustè agendū,
non solum
iusta.

Iustitiæ no-
mine omnes
virtutes in-
telliguntur.

Discrimē in-
ter iustum &
iustè agere.

tenendo clauum viam præscribit, volun-
tas & cōstantia agentis, qui sequēdo nu-
tum prudētię portum acquirit. Primūm
ergo requiritur vt nō solum agas iustum
sed iustè, quòd sanè tum feceris, si quod
in 2. li. requiritur spōte, seiēter & cōstan-
ter agas. Vt per voluptatem & dolorē in
postremo cap. omnem affectum: ita per
iustum & iustè hic omnem virtutem in-
telligit philosophus. Nam vt illorum af-
fectuum nomine alij omnes affectus illi
insinuātur, quia sunt primarij: ita hic no-
mine iustitiæ omnes reliquæ virtutes in-
telligūtur, quia illarum princeps & regi-
na dicitur. Non est ergo temperans sem-
per qui temperata: non fortis qui fortia,
nō iustus qui iusta: sed is demum tempe-
rās, qui castè: is fortis, qui animosè: iustus
is est qui iustè & studiosè agit. Nam vt in
artibus, sic in virtutibus se res habet. Fie-
ri enim potest, vt quis quid præstet eorū
quæ grammatici arte continētur, & for-
tuitò & alterius præscripto: suggerētibus
enim alijs latina & græca vocabula sæpe
ab imperito & Psittaco proferuntur, lati-
nè tamen & græcè isti non loquuntur: ita
sanè

fanè probabile est, Neronem omnium
 iniustissimū, aut suasu amici, aut impul-
 su hostis, aut affectu animi, aut cupidita-
 te nominis iustū aliquod factū egisse: iu-
 stus hinc tamē haberi nō debet, quia iu-
 stē, id est studioso animo hoc ipsum non
 egerit. Quippe non solūm factum, sed a-
 nimū: non solūm speciē, sed rem ipsam:
 non solūm externam actionē, sed inter-
 num agendi habitum: non solūm opus
 quod fit, sed etiam modum quo fieri de-
 bet, finemq; cōsiderare oportet. Qui er-
 go à dapibus & delictijs abstinent, nō sta-
 tim temperantes: qui in hostium ciuita-
 tes irruunt, non statim fortes: qui multa
 largiuntur, non statim magnifici & libe-
 rales sunt appellādi, est enim (vt in dictis)
 ita in factis hominum magna sæpè fraus
 & dissimulatio. Rectè ergo ad omnem a-
 ctionē opusq; virtutis hæc tria requirit
 philosophus: Nimirum voluntatem vt
 sponte, scientiam vt cum spectē; con-
 stantiā vt perseueranter & studiosè agas:
 à voluntate enim principium, scientia
 modum, à constantia fructū benè agēdi
 & viuendi petimus. Si ergo volentes be-
 nē,

Et factum &
 animus con-
 sideranda
 sunt.

nè, scientes rectè, perseverantes fructuo-
 sè agere conemur: haud dubiū est, quin
 naus in portum optatæ felicitatis tandē
 peruehatur. Sed pleriq; inquit Arist. cū
 hæc non faciunt, se tamē & probos fore
 & præclarè se philosophaturos sperant: at
 fallax & inanis est istorum hominū spes
 & cogitatio, Nam vt illi nō sanantur, qui
 medicos libenter audiunt ac diligenter
 attendunt, si nihil eorum quæ præscripta
 sunt faciunt: ita hi studiosi & beati non
 fiunt, quamuis percipiant multa, si ea
 quæ præcepta sunt, re, vita, & opere non
 sequantur.

Præcepta o-
 pere com-
 plenda sunt.

Iustum capi- tur, vel	Formaliter pro habitu virtutis, & sic qui iustum agit semper est iustus. Materialiter pro equitatis facto, & hoc qui agit non est semper iu- stus, quippe hoc fit ali- quando, vel	<table border="0"> <tr> <td>Suasu amici,</td> <td rowspan="2">virtutis.</td> </tr> <tr> <td>Impulsu hostis,</td> </tr> <tr> <td>Affectu animi,</td> <td rowspan="2">Spe & appetitu lau- dis aut maioris com- modi.</td> </tr> <tr> <td>Prætextu & specie</td> </tr> </table>	Suasu amici,	virtutis.	Impulsu hostis,	Affectu animi,	Spe & appetitu lau- dis aut maioris com- modi.	Prætextu & specie
			Suasu amici,		virtutis.			
Impulsu hostis,								
Affectu animi,	Spe & appetitu lau- dis aut maioris com- modi.							
Prætextu & specie								
Ad omnem actionem vir- tutis requirū- tur tria:	<table border="0"> <tr> <td>Voluntas, quæ incipit</td> <td rowspan="3">} actionem.</td> </tr> <tr> <td>Scientia, quæ dirigit</td> </tr> <tr> <td>Constantia, quæ per- sicit</td> </tr> </table>	Voluntas, quæ incipit	} actionem.	Scientia, quæ dirigit	Constantia, quæ per- sicit			
Voluntas, quæ incipit	} actionem.							
Scientia, quæ dirigit								
Constantia, quæ per- sicit								

Opp.

Opp.

Iusticia, iustum & iuste sunt coniugata: ergo qui agit iustum, erit iustus. Argumentum tenet à loco 2. Topico vbi docetur, cui vnum coniugatorum inest, inesse & alterum.

Resp.

Iustitia, iustum & iuste sunt coniugata, si formaliter pro habitu virtutis, non autem si naturaliter pro subiecto, materia, aut facto aequitatis, sumantur: est enim iustum aliquid quoad materiam, quod non est iustum, vt auit, quoad personam, factum enim est iustum, si tyrannus reddat depositum: ac tyrannus inde non est iustus, quia volens, sciens, constansq, non egerit.

Opp.

Iusta agentes iusti, & modesta modesti, fortia fortes efficiuntur. 2. Ethic. cap. 1. ergo qui iustum agit potest esse iustus.

Resp.

Non negamus quin iusta agentes sint iusti, si sponte, scienter, & constanter agant: sed hoc est quod hoc loco vrget philosophus: posse aliquem coactum aut alio modo agere id, quod est iustum, interim ipse sit iniustus. Nam voluntate recte facta definita sunt, vt habet Aristoteles 5. Ethicor. cap. 8. non ex affectu, impulsu, aut pretextu virtutis.

Voluntate
recte facta
definiuntur.

Opp.

Hoc alienum absurdumq, est, eum qui facit iniustum nolle

nolle iniustum fieri lib. 3. cap. 8. ergo à contrario absurdum est, vt u qui agit iustum, non efficiatur iustus.

Resp.

Par esse debet contrariorum comparatio, si uelimus, vt argumentum ab ijs ductū sequatur.

Hoc argumentum à contrarijs rectè teneret, si par esset contrariorum comparatio. Nam vt absurdum est illum non iniustum effici, qui iniustum sponte & scienter agit: ita alienum à ratione est, vt u non sit iustus, qui iustum sponte & scienter agit. Verùm cum hoc loco similis non sit vtriusq; aut rerum aut locorum proportio: Argumentum non coheret.

Opp.

Si voluntas requiratur ad omnem actionem virtutis, tum voluntas à virtute mouetur: sed voluntas non mouetur: ergo ad omnem actionem virtutis non requiritur. Maior constat, nam teste philosopho in 3. de Anima: intellectus non percipit sine phantasmatibus: ita voluntas non agit sine obiecto. Minor probatur, quia voluntas non est mobilis, sed mouens & libera potentia anima lib. 3. Ethic. cap. 3. de Anima.

Resp.

Docet quomodo intellectus & voluntas moueantur & moueantur.

Voluntas
consideratur
bifariam.

Absolute in essentia, & sic non mouetur, sed est mouens seipsam, vt intellectus suo ipsius lumine seipsum intelligit.

Comparatè in existentia, & sic vt intellectus nihil percipit sine phantasmatibus, ita voluntas nihil agit sine obiecto.

Opp.

Opp.

Parum aut nihil valet scientia, inquit philosophus in textu, ad virtutem: ergo non necessario requiritur scientia.

Resp.

Scientia est duplex, { Rerum in contemplatione, & ea non requiritur: nam docti non sunt solum studiosi.
Circumstantiarum, & talis est ad virtutis actionem necessaria.

Opp.

Scientia circumstantiarum est prudentia: ut patet ex definitione virtutis, que clauditur cum hac particula (prout prudēs prescripserit) sed quilibet studiosus non est prudens: ergo scientia circumstantiarum non requiritur. Minor patet, quia rudes & ignari sunt saepe virtute pradi, qui tamen prudentes esse nequeunt.

Resp.

Prudētia est duplex, { Heroica & generalis, qua est scientia benè viuendi & agendi secundum omnes omnium virtutum circumstantias, & hac in omnibus non requiritur.
Particularis, qua est scientia agendi secundum eas circumstantias in illa virtute, qua aliquis est pradius, & hac in minus expertis esse potest.

CAP